

FOKUS

Štiri generacije
Poleti 1981 pri Kocijanu. Lizi, Odrijeva Mama, Helga in v sredini Andrina

Odrijeva Mama
poleti 1981 pri Kocijanu

Knjiga Mamin glas, po zapisih in pripovedovanjih Elizabete Sitter, rojene Ogris (1930–2013). Helga Mračnikar, Mohorjeva založba Celovec, 2022.

PREDSTAVITEV KNJIGE
bo 19. oktobra, ob 18. uri
v Slovenskem knjižnem centru
v Mohorjevi knjigarni
v Celovcu.

KNJIGA MAMIN GLAS prinaša zgodbo Elizabete Sitter, Odrijeve Lizi

Nezamenljiv pripovedni dar in odprtost za druge

»Pri nas doma rojstnih dne-
vov niso praznovali, ampak
vedno, ko smo želi hejdo, aj-
do, so se Mama spomnili, da
so nekoč celi dan želi ajdo in
da sem se na večer tega dne
prijokala jaz na ta svet. Mama
so pravili, da so takrat dnina-
ricam in dninarjem še pripra-
vili malico in potem, ko je bilo
vse opravljeno in pospravlje-
no, sem se jaz rodila. In tako
sem vsako leto, ko je ajda
zorela, vedela, da je to moj
rojstni dan in da štejem eno
leto več.« Tako se začenja
pripoved Elizabete Sitter,
Odrijeve Lizi. Njena hčerka
Helga Mračnikar je s knjigo
mami izpolnila srčno željo.

POGOVOR
s Helgo Mračnikar

Naj gre mamina pripoved iz roda v rod

Z veliko ljubeznijo in z veliko dela ste uresničili mamino željo, da je njeno življenje predstavljeno v knjigi. Kako je v vas rasla ideja o nastanku knjige, kakšen je bil proces?

Helga Mračnikar: Pravzaprav me čudi, da sem uspela projekt pripeljati do tega, da je sedaj nastala knjiga – in še lepa povrh, za kar bi se rada zahvalila uredniku knjige Hanziju Filipiču. Knjiga je nastajala, dialogično, lahko bi tudi rekla kaotično, in to skozi desetletja, seveda vmes z dolgimi presledki, o tem pišem tudi v uvodu. Bilo je tako: Mami je pripovedovala, nekaj je tudi sama zapisala, jaz sem spraševala, preverjala, skupaj sva usklajevali, cilj je bil že od vsega začetka knjiga.

Knjiga Mamin glas je osebna zgodba vaše mame, ob tem pa veliko izvemoo zgodovinskem ozadju in težkih časih. Kaj vas je najbolj presenetilo, ko ste brali mamine zapise?

Helga Mračnikar: Še bolj kot njeni zapisi me je pritegnila njena pripoved, njen način pripovedovanja, njenega razmišljanja. Mislim, da je nekaj tega ohranjenega, zajetega v knjigi. Gre za človekovo sposobnost, da v teku življenja svoja stališča, svoje sodbe revidira in pri tem kljub temu ostane zvest samemu sebi ...

Vse življenje ste delali s knjigami. Dolga leta ste bili vodja založbe. Poznate občutek, ko pride knjiga iz tiskarne. Pa vendar je bilo sedaj najbrž drugače. Kakšen je bil

Helga Mračnikar

OTTOMEYER

občutek, ko ste dobili knjigo v roke?

Helga Mračnikar: To drži, moje življenje je zaznamovano s knjigami, z delom s knjigami. Kar nekaj sem jih uredila in izdala, ko so prišle iz tiskarne, je bil to vedno poseben trenutek, povezan s strahom, da odkrijem kako napako, ampak se mi je

to samo enkrat zgodilo, da sem na prvi pogled videla, da v eni besedi manjka ena črka ... Zato me precej čudi, da pri svoji knjigi tega strahu sploh ni bilo ... Seveda, saj je bil prvi impulz, da jo prinesem k mami, da ji povem, da sem skoraj deset let po njeni smrti najin projekt le še spravila do zaželenega konca.

V posvetilu v knjigi ste zapisali:

*Milo, zate, prvič,
zate, Andrina, ponovno
in za vse Odrijeve, vedno.*

Zapis o življenju v preteklosti sedaj s tiskano besedo prenašate naprej, v prihodnost. Kaj želite knjigi na pot?

Helga Mračnikar: To posvetilo se je ob rojstvu mojega vnuka Miločka, kot ga sama rada imenujem, 2019, zapisalo kar samo od sebe. To je bil tudi trenutek, ko sem vedela, da mora iz manuskripta nastati knjiga.

Andrina, njegova mama, pa je vse to izvedela naravnost od moje mame, njene stare mame, njene omije, s katero sta bili glede tega vedno v tesnih stikih. O nastanku njenega dialoga je mami rada pripovedovala in je to tudi zabeleženo v knjigi. Zelo se je veselila njenih filmov. Spomnim se maminega veselja ob premieri filma »Andri – 1924–1944« na festivalu Diagonale v Gradcu, leta 2003. Najnovejši Andrinin film »Verschwinden/Izginjanje« pa bo od 7. 10. dalje na ogled v avstrijskih kinodvoranah. Tretja vrstica posvetila velja Odrijevim z Male gore v Bilčovsu in njihovim potomcem in potomkam. Pred kratkim mi je nekdo rekel, da je po njegovi oceni Odrijeva družina v času nacizma na Koroškem prestala vse najhujše more tega časa. In če pomislim, koliko travmatiziranih slovenskih družin je še, o katerih se je spominjska sled izgubila, me kar pretrese in sem svoji mami še bolj hvaležna, da nam je o teh vojnih travmah tudi pripovedovala. Naj gre njena pripoved iz roda v rod, ker je po mojem pripovedi in pripovedovanje edina pot, po kateri se sami sebe lahko bolje razumemo in da ostanemo ali postanemo bolj pozorni in budni na krivice in za zatiranje drugih manjšin.

IZ SPREMNE BESEDE
Mateje Rihter

Pogum za življenje

Zgodba Elizabete Sitter, Odrijeve Lizi, se bere kot neverjetno napeta pripoved. Ampak – in ob tem kdaj človeku zastane dih – to ni samo pripoved, to je resnična zgodba pogumne ženske, ki ji življenje ni niti malo prizanašalo. To je njena življenjska zgodba in iz te osebne perspektive nam odpira pogled v zgodovinska dogajanja, v čas med vojno, ko so skrivali brata Andrija, v kruto in nerazumno izseljevanje slovenskih družin, v tragiko, ko so kmetije izgubile svoje naslednike, matere in očete pa svoje sinove in hčere. Žalost je bila neizmerna, pogoji za življenje pa zelo težki. Ko so se vrnili iz izseljenstva, je bilo vse na kmetiji izropano. Znova in znova so ponovno začeli, pogum za življenje je prevladal. In zgodili so se tudi lepi dogodki, mladi so v dvojce načrtovali novo življenjsko pot, upanje je bilo veliko. Pa se je Elizabeti tudi to kmalu razbilo na tisoč koščkov in so jo po poroki čakale nedojemljive življenjske preizkušnje, ko je postala vdova Mračnikar. Delavnost in marljivost, ki ju je kot doto prinesla iz Odrijeve družine, sta ji utirali pot naprej, samo naprej, posebej pa sta jo opogumljali dve majhni hčerki. Toliko vrednot se razbira iz njene življenjske pripovedi: iskreno spoštovanje do staršev, ki ju zato zapisuje z veliko začetnico (Mama in Atij), pomen pristnih družinskih vezi in vere, pripravljenost pomagati vsakemu, ki pomoč potrebuje, veliko spoštovanje do ljudi, pa tudi do živali in rastlin – do vsega, kar živi.

ODLOMEK IZ KNJIGE

Pregnanstvo

Meseca februarja sem, ko so prišli kmetje po poceni delovno silo, prišla tudi jaz na vrsto. Eden izmed njih je potreboval ein-Mädchen-für-alles. Morala sem z njim. Bila sem stara štirinajst let in sem bila prvič brez mame ob strani, v popolnoma neznanem okolju, sama in tako daleč od doma. Ta kmet, ime mu je bilo Georg Haas, je imel veliko kmetijo v Eheimu, št. 8. Imel je trideset krav, dva konja, šest bikov in volov, velik vrt. Hiša je bila velika. /.../ Moja soba je bila pod streho nad hlevom, bila je to soba iz lesenih desk, zraven moje sobe je bil prostor, kjer so za železnimi drogovi imeli zaprtega vojnega jetnika, Francoza, ki je čez dan moral delati zunaj na polju (za kar pa prvo noč nisem vedela), ponoči pa so ga vklenili z verigo na nogi na železni drog. To je bilo strašno. Ponoči je ženkatalo in ropotalo, slišala sem ženketanje verig od spodaj iz hleva, kjer so ropotali biki in voli. Slišala sem ropot verige človeka zraven mene, ki se ni mogel premakniti, ne da bi zažvenketalo. Bilo me je tako strah, vso noč nisem spala, samo jokala sem. Zjutraj sem kmetu rekla, da tu od strahu ne morem spati. Ker sem ves čas samo jokala, me je peljal nazaj v taborišče in rekel, da me ne more obdržati, ker se samo jočem. Logerfirer je kar začel vpiti name, Mama pa so se hitro znašli in so mi rekli, naj rečem, da bom spala v logerju in da bom vsako jutro zjutraj točno ob šestih pri kmetu, da bom vse tako naredila, kot on želi, da bom zakurila vse peči, da bodo vse sobe tople, ko bodo otroci in ona gospa iz Münchna vstali. Da se dela ne bojim, da se bojim samo ženketanja in ropota ponoči. Ker se je kmet takoj s tem strinjal, tudi logerfirer ni mogel drugače, kot da je dal privoljenje. Ampak je bil tako jezen, da mi je še isti dan vzel odejo. Hvala Bogu so Mama našli rešitev, da ponoči nisem zmrzovala. Od tedaj naprej so me Mama zbujali ob petih in me vsako jutro spremljali do kmeta. Zvečer, ko se je stemnilo, pa so me z Micijo čakali pri kapelci, ki je bila blizu kmetije. Šli so z mano vsak dan in prišli so po mene vsak dan. Tako je bilo veliko lažje, ker sem vedela, da mi je treba samo dan prestati, da bom na koncu dneva videla Mama in da bom ponoči pri njih. Da so Mama to zame naredili, jim nikoli nisem pozabila in sem jim bila hvaležna celo življenje.